

Litteraturnyt

SAMLEDE FREMSTILLINGER OG STØRRE TIDSPERIODER

Benito Scocozza og Grethe Jensen:
Danmarkshistoriens Hvem, Hvad og Hvornår. Politikens étbinds Danmarkshistorie. (Politikens Forlag, 1994). 468 s., 399 kr.

Ved at lægge kræfterne sammen har Grethe Jensen og Benito Scocozza på glimrende vis løst en opgave, som på forhånd ellers måtte synes nærmest uløselig, nemlig at skrive en bog, som forener opslagsværkets knappe, leksikalske form med den brede fremstillings flydende prosa. Den oplagte risiko ved et sådant forehavende er at havne mellem to stole, således at slutresultatet hverken lever op til leksikalske præcisionskrav eller almindelige læselighedskrav. Denne fælde falder dette værk imidlertid ikke i, hvilket hænger sammen med, at begge forfattere er rutinerede og velskrivende historikere, som mestrer kunsten at skabe overensstemmelse mellem form og indhold. Fagligt set er forfatterkombinationen heldig; Scocozza er bredt orienteret med fagligt tyngdepunkt i 1600-tallet, mens Grethe Jensens væsentligste produktion ligger i 1800-tallet. Tilsammen dækker de derfor et bredt udsnit af det historiske forløb.

En væsentlig grund til det vellykkede resultat er imidlertid også, at forlaget ikke har sparet nogen anstrengelse for at gøre værket brugervenligt og præsentabelt. Det ydre udstyr er simpelthen flot – smuk og solid indbinding, således som det sømmer sig for en håndbog, masser af gode illustrationer, mange af

dem i farver, samt klare kort og diagrammer, som løbende understøtter teksten, det hele i smuk og indbydende grafisk opsætning.

Grundstammen i værket er en fortløbende fremstilling af danmarkshistorien i 31 kapitler fra de første jægere og samlere, og frem til håndboldpigerne vandt sølv ved verdensmesterskabet i 1993, som det anføres i den ledsagende pressemeddelelse. Sidetalsmæssigt er teksten disponeret, så der er en nogenlunde ligelig vægtning mellem de tre klumper, som vi for tiden opdeler vor historie i. Tiden inden 1500 får ca. 100 sider, tiden 1500-1900 omkring 150, mens det 20. århundrede behandles på ca. 120 sider. Det er en fordeling, der ikke kan indvendes noget imod. Sproget er stramt og nøgternt, som det må blive, når så mange informationer som muligt skal presses ind på den snævrere mulige plads. Det har ikke levnet forfatterne stort stilistisk spillerum; men det taler til deres ros, at de ikke desto mindre har kunnet undgå at give fremstillingen karakter af opremsning.

Teksten er kronologisk disponeret, og en tidslinie i marginen sikrer, at læseren hele tiden ved, hvor i kronologien han befinder sig. Denne tidslinie er suppleret med korte marginaltekster, som bevirker, at værket også kan bruges som årstalsliste. Den fremadskridende kronologiske fremstilling brydes af 21 mindre temaartikler, indskudt på passende steder i teksten, hvori særlige emner tages op til nærmere behandling. Det drejer sig eksempelvis om arkæologiske

dateringsmetoder, skoven før og nu, klostervæsen, herregårde gennem 400 år, tropekolonier, jernbanen fra 1847 til i dag og danmarkshistoriernes danmarkshistorie. Disse artikler giver lidt mere udførlig besked, end det er muligt at indarbejde i den kronologiske fremstilling.

Tekstdelen efterfølges af et ca. 40 siders afsnit med tal og tabeller. Det rummer statistiske oplysninger om forskellige sider af især den nyere samfundsudvikling – eksempelvis om befolkningsforhold, udvikling i uddannelse, erhverv, udenrigshandel og forbrug af tobak og alkohol. Nyttige er også oversigterne over mønt, mål og vægt og – i den politiske afdeling – graferne over valgtal og folkeafstemninger fra 1913 til i dag, komplette oversigter over regeringerne siden 1848, kongerækken med kongernes valgsprog og diverse slægts-tavler over konge- og hertuginier. Endelig finder man en beklemmende kort oversigt over danske nobelpristagere fra Niels Finsen til Niels K. Jerne og en noget længere over danske medaljetagere ved de olympiske sommerlege 1896-1992 – som det bemærkes, har ingen dansker nogensinde opnået medalje ved vinterlegene. Sidstnævnte oversigt kunne efter undertegnede mening uden skade have været udeladt. Der er jo ikke tale om en sportshåndbog, men en håndbog i danmarkshistorie – det er dog naturligvis en smagssag, og glædeligvis forskånes vi da for tilsvarende oversigter over fodboldrengenes, håndboldpigerne og cykelrytternes bedrifter.

Værket rundes af med en slags danmarkshistoriens Blå Bog, ca. 700 korte biografier over 1200 års kendte, afdøde danskere. De er ordnet alfabetisk og henter fortrinsvis deres oplysninger fra *Dansk biografisk leksikon*. Det hele bindes sammen af et fortræffeligt kombineret sag-, sted- og personregister, hvilket gør det enkelt at søge og finde konkrete

oplysninger, hvis det er sådanne, man er på jagt efter.

Flere steder understreger forfatterne, at bogen ikkun er menneskeværk og som sådant behæftet med fejl, ligesom de præciserer, at udvælgelsen af stof og information er udtryk for deres personlige valg – og fravalg. Anderledes kan det selvfølgelig ikke være, og i det store hele er der ikke meget at indvende mod deres judgement. Det samlede resultat er bredt dækkende – med en svag slagside mod det kulturhistoriske – og den konkrete information er præcis og pålidelig. De følgende bemærkninger er derfor blot småpillerier, som aldeles ikke rækker ved det gode helhedsindtryk.

Når det erindres, hvilken stor betydning Erik Arup i sin tid tillagde adelsvældens kanslere – han opererede jo ligefrem med kanslerregeringer som kronologisk skelet – kan det godt undre, så lidt omtale disse får i et værk, der har netop Scocozza som medforfatter. Kun Niels Kaas omtales i teksten, og kun han og Johan Friis er biograferet, hvori-mod de to Christian Friis'er og Christen Thomesen Sehested slet ikke nævnes. Til gengæld er der plads til at biograferer kunstsmeden Caspar Fincke, som nok har efterladt sig nogle smukke smedejernsgitre, men ellers næppe kan tillægges danmarkshistorisk betydning. Dette være blot nævnt for at understrege rigtigheden af forfatternes indledende bemærkning til biografiets afsnittet (s. 427): »Mange vil sikkert synes, at andre end de udvalgte skulle være taget med, mens nogle af de omtalte kunne have været udeladt. En udvælgelse må nu engang bero på et skøn.« – Det havde nu været ganske rart med en præcisering af, hvad dette skøn egentlig går ud på. Det er nemlig svært at se nogen konsekvent linie i udvælgelsen. At henholde sig til så luftige begreber som »betydning og indflydelse« svarer nærmest til at sælge elastik i metermål.

Det er velgørende, at der s. 134 benyttes udtrykket »Trediveårskrigen« i bevidst modsætning til den gængse entalsform. Der var jo netop tale om en hel stribe konflikter, som i almindelighed gøres til én samlet krig ved at betegne dem »Trediveårskrigen«. Derimod giver kapiteloverskriften s. 146, »Den ældre enevælde«, om den tidlige absolutisme anledning til mindre begejstring. Der må vel menes den yngre enevælde, med mindre man vil acceptere den absurditet, at enevælden fødtes gammel og døde ung. Karakteristikken af Danske Lov s. 155 er misvisende. Det er korrekt nok, at den indeholdt strenge straffebestemmelser for majestætsforbrydelser; men det burde også være fremgået, at lovens bestemmelser på næsten alle andre områder var blandt de mest humane og progressive i Europa. S. 367 udnævnes Uffe Ellemann-Jensen til Venstres formand ved Firkløverregeringens dannelse i 1982. Det blev han nu først i 1984, hvor han afløste Henning Christophersen, som blev EF-kommissær.

Det er naturligvis småting, og de skal på ingen måde fordunkle den kendsgerning, at vi med dette værk omsider har fået en værdig afløser for Kjeld Windings gamle étbinds danmarkshistorie. I lighed med denne vil nærværende værk uden tvivl finde et publikum både blandt historiestuderende og historisk interesserede i almindelighed. Prisen bør ikke virke afskrækkende – man får faktisk meget for de små 400 kr., som bogen koster.

Knud J.V. Jespersen

Gunhild Nissen: *Udfordringer til Højskolen. Danske Folkehøjskoler 1844 til 1994*. (Foreningen for Folkehøjskolars Forlag, 1994). 392 s.

Lad det være sagt straks: Gunhild Nissen har leveret et meget dygtigt arbejde

med denne bog. Der ligger et ganske betydeligt kildestudium bagved. Der er ingen anstrengelser sparet i retning af at klarlægge de gennemgåede problemstillinger – som jo dog kan ligge ganske langt fra hinanden i tid, og som derfor kan kræve ret forskellige tilgange. Det er lykkedes Gunhild Nissen at formidle sin egen optagethed af emnet, så det næsten føles, som om læseren selv drages ind i de fortidige debatter. Og endelig skriver hun i en levende og engageret stil, som det er en fornøjelse at læse. For så vidt er der kun grund til at glæde sig.

Bogen er tænkt som jubilæumsskrift i anledning af Røddings og dermed den danske folkehøjskoles 150 års dag. Man kunne måske have ventet en bred, altfavnende skildring af den samlede højskolebevægelses historie i stil med Roar Skovmands doktorafhandling fra 1944. Men det var ikke uden grund, at den sluttede med 1892. Efter den tid blev højskolebevægelsen så stærkt differentieret, at man kun med forbehold kan tale om én samlet bevægelse. Det kunne naturligvis være en tillokkende tanke at samle hele dette brogede spektrums historie i ét værk. Men hvis det på professionel vis skulle underbygges med fyldestgørende kildestudier, ville det være en kæmpeopgave, som næppe ville kunne løses af en enkelt forfatter. Og den lod sig næppe heller løse inden for de rammer, som foreningen kunne stille til rådighed.

Gunhild Nissen har da også givet afkald på alle planer i den retning. For det første har hun begrænset sig til det, man kunne kalde hovedstrømningen i bevægelsen, nemlig den grundtvigske højskole; for det andet har hun renonceret på at fortælle en sammenhængende historie og har i stedet udvalgt en række forløb fra de 150 år, som hun samler under fællesbetegnelsen udfordringer til højskolen. Det gælder Rødding Højsko-